

TIJDSCHRIFT
VAN HET
NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

5° Jaargang

AMSTERDAM
G. THEOD. BOM EN ZOON
1897

**Eenige opmerkingen omtrent de 's-Hertogenbossche
Brandspuitpenningen.**

Een ring, waaraan zich acht en dertig tot nu toe onbeschreven brandspuitpenningen bevinden, welke tentoongesteld wordt onder de bezienswaardigheden op het stadhuis te 's Hertogenbosch, bracht mij er toe het een en ander omtrent de 's Hertogenbossche brandspuitpenningen en haar geschiedenis na te gaan.

In de „Brandtkeure der Stadt 's Hertogenbosch van 27 Augustus 1703 vindt men, art. 1—4, dat de stad verdeeld zal worden in drie Quartieren; elk quartier bestaande uit drie blokken, terwijl in elk quartier één spuit zoude zijn. nl. 1°. de spuit achter het stadhuis voor de blok van de Markt, Orthenstraat en de Haven, 2°. de spuit op de Geerlingsche brug

voor de blok van Hinthamerstraat, Hinthamereinde en Kerkstraat en 3°. de spuit in de St. Jorisstraat voor de blok van Vuchterstraat, Vuchterdijk en Weversplaats.

Daar later een vierde spuit was aangekocht, werd bij ampliatio van 15 Julij ^v1739 deze regeling gewijzigd (art. 6—9) zoodat 1°. over de brandspuit achter het stadhuis de brandmeesters uit de blokken van de Markt, Kerkstraat en Vuchterstraat werden gesteld; 2°. over de spuit bij de Geertruikerk die van de Vischmarkt en Orthenstraat, 3°. over de spuit in de St. Jorisstraat die van de blokken van Vugterendijk en Weversplaats, 4°. over de spuit op de Geerlingsche brug die van de blokken van de Hinthamerstraat en het Hinthamereinde.

Tevens werd bij deze ampliatio bepaald, dat bij: yeder Brandt-Spuyt sullen worden Gecommitteert twee Leeden uyt de Magistraat deser Stadt."

Volgens de Brandtkeure van 1703 zouden de brandmeesters uit elk der blokken het opzigt hebben over de spuiten en „commandeeren over de Persoonen uyt de gebenificeerde Gildens, daartoe geaffecteerd. (art. 5) 1)

1) Dit waren: de kraankinderen, bierdragers, turfonders, turfdragers, korendragers, koreneters, voerlieden en zouteters. In 1740 kwamen hierbij de brouwersknechten, kalketers en steenkoleneters, art. 6—9 der ampliatio van 1739 en resolutie van 11 Mei 1740.

„Yder van de ses en dertig geaffecteerde Persoonen sal een Pennink hebben, genombreert van N°. 1 tot 36 die zij aen de Brandmeesters tot een teycken van hare presentie sullen overgeven,” zei art. 8, terwijl afwezigheid van brandmeesters en geaffecteerden met boete werd gestraft en den laatsten kon door de Dekens der Gilden hun verdiende werkloon onthouden worden „voor en aleert de boeten betaalt sijn.” (art. 25.)

In de ampliatie van 1739 wordt tevens nog het aantal personen bepaald, dat door ieder gild zal worden geaffecteerd bij iedere spuit (art. 6—9). Dit getal werd, bij resolutie van 11 Mei 1740, weer gewijzigd.

In art. 12 dier ampliatie wordt bepaald: „widders sullen worden gemaakt het nodige getal van kopere penningen voor de respectieve geaffecteerdens waarop sal gesneeden worden; Eerstelijk de Benaming van de Brand-Spuyt, ten tweede van het Gilt hetgeene tot de Brand-Spuyt geaffecteerd is en dan verders

Volgens art. 28 der Keur moesten Leydekkers, Metselaars, Timmerlieden en Schippers present zijn met hun werktuigen om te helpen blusschen, terwijl volgens art. 29 blokmeesters, schutterijen, godshuizen, gasthuizen, brouwerijen, bakkerijen, zeepziederijen, medebrandrieren, distelateurs en alle de Gildens een bepaald aantal ladders, vuurhaken, eumers, watertonnen en lantarens moesten hebben, terwijl bij de ampliatie van 1739 aan de baardragers, werd opgedragen de brandzeilen aan te brengen.

op yeder penning een besonder nummer, beginnende van N°. 1 tot het eynde van het getal, hetgeene uytmaken de Persoonen welke onder yeder Gilt behooren."

In de stadsrekening van 1 October 1739 tot 30 September 1740, vindt men dan ook: „Aan Theodorus van Berckel, mr. silversmit, voor geleverde gouden en silveren penningen, (dit waren de zoogenaamde stadhuispenningen) sedert 24 Januarij tot den 24 November 1739 en dan nog voor het snijden van koperen penningen voor de geaffecteerdens van de brandspuyten, 943 gul. 16 st. 8 pen.

Den 21sten Maart 1752 werd o. a. besloten dat: „alle Brandspuyten met bijzondere letters zullen worden gequoteerd."

Wanneer men de hierna volgende beschrijving der penningen die zich op het stadhuis te 's Hertogenbosch bevinden en de penningen die door Mr. J. DIRKS in zijn „*Noord-Nederlandsche Gildepenningen*” pl. XCIII n°. 44 en 45 beschreven zijn, vergelijkt met de voorschriften omtrent de brandspuitpenningen, dan zal men zien, dat deze geen van alle aan de verordening voldoen.

De penningen te 's Bosch op het stadhuis zijn van geelkoper, gegraveerd (A n°. 9 is roodkoper), eenzijdig behalve A n°. 12 en n°. 14,

en hebben ongeveer de grootte van een rijksdaalder; allen met oog.

Op de voorzijde staat met verschillenden vorm van letter gegraveerd de letter der spuit en het volgnummer (aanwezig zijn nog: A n°. 7—10, 12—32, 34—43, C n°. 22, E n°. 37, 38 en 41) terwijl op allen, behalve de drie laatste, een H is ingestempeld.

Op de Kz. van A n°. 12 en 14 staat gegraveerd:

Brantspuyt
agter het
stadthuys
1739.

In de Collectie van wijlen Jhr. VAN DEN BOGAERDE te Heeswijk, bevindt zich een dergelijke penning (geel koper met oog, gegraveerd).

Vz. B N°. 13, waaronder ook een H is ingestempeld.

Kz.

Brant Spuyt
by de Gertruyde
Kerck.
1739.

W. S.
